

KÖNÜL İSMAYILOVA*

AŞIQ MÜHİTLƏRİ İÇƏRİSİNDƏ ƏNƏNƏ VƏ ÜSLUBLARI İLƏ
FƏRQLƏNƏN QADINLAR

Aşıq yaradıcılığı şifahi xalq yaradıcılığının ən fəal qollarından birini təşkil edir. Aşıq yaradıcılığı misilsiz Estetik Gözəllik və Azərbaycan xalqının ədəbiyyat və mədəniyyətinin nadir, təkrarolunmaz özünəməxsusluğunu özündə əks etdirir. Mühitlər üzrə ayrılan aşıq yaradıcılığının müxtəlif tarixi zamanlarda tanınmış nümayəndələri olmuşdur. Onlar öz dəyərli yaradıcılıqları ilə, yeri gəldikcə, şifahi və yazılı ədəbiyyata istiqamət vermişlər. Bu yolda təkcə kişi aşıqlar deyil, cəmiyyətin zərif dayağı sayılan qadınlar da şərəflə addımlamışlar. Zaman-zaman xalqımızın qadın aşıqları sırasında görkəmli aşıqlar fəaliyyət göstərmişlər. Məqalədə onların bəzilər haqda məlumat verilmiş, yaradıcılıqlarına aid olan bir çox örnəklər təqdim olunaraq təhlilə cəlb olunmuşdur.

Açar sözlər: *Qadın, aşıq, saz, yaradıcılıq, şifahi, ədəbiyyat, xalq.*

Qadın zaman-zaman dövrün çətinliklərinə sinə gərən, bu çətinlikləri dəf etmək yolunda olmazın müsibətlərinə tuş gələn varlıqdır. Demək olar ki, ulu keçmişin keşməkeşli tarixində qadın “kirpiyi ilə od götürən” varlıq kimi yadda qalmışdır. Öz ailəsinin, nəslinin, keçmişinin, vətəninin, nəhayət, canı-qanı hesab etdiyi övladının yolunda bitməyən əzabları qəbul etmişdir. Bu əzablardan zərrə qədər inciməyən qadın gələcəyə ümidlə baxmış, gələcəyin nə vaxtsa onun və əzizi hesab etdiklərinin üzünə parlayacağına sonsuz ümid bəsləmişdir. Elə buna görədir ki, qadınlar müxtəlif dövrlərdə öz fədakarlığı ilə tarixin yaddaşına silinməz talelər yazmışlar.

Türk qadını öz qeyrətinin, namusunun, fədakarlığının fərqliliyini müxtəlif sahələrdə nümayiş etdirmişdir. İstər vətənin mübarizəsində, istər məişətində türk qadının əvəz edilməz rolu əbədidir və bu fədakarlıq Azərbaycan türklərinin qadınlarının timsalında özünün daha parlaq ifadəsini tapmaqdadır. Minlərlə Azərbaycan qadını zamanın amansız sınaqlarından üzü ağ çıxıb, tarixə öz qəhrəmanlıq imzasını həkk etmişdir. Təkcə müharibə və döyüş baxımından deyil, hər sahədə Azərbaycan qadını tükənməz güc-qüvvəyə malikdir. Güclü olduğu qədər zərif, zərif olduğu qədər həssas, həssas olduğu qədər bacarıqlı, bacarıqlı olduğu qədər qeyrətli, qeyrətli olduğu qədər də yaradıcıdır Azərbaycan qadını....

Sözün tam mənasında demək mümkündür ki, Azərbaycan qadınları məsləhət vermək iqtidarında olmaqla, hikmət-nəsihət verən ağbırçək “rütbəsinə” öz ağıl və qüdrətləri ilə qazanmışlar. Məhz bu ağılın, qüdrətinin sayəsində dövlət işlərini idarə etmiş, diplomatik münasibətlər aparmış, Vətənin xeyrinə öz mənafeləri azmış kimi ailəsinin, övladının da mənafeyini inkar etmişdir.

Məhz belə tükənməz qeyrət simvolu olan azərbaycanlı qadınlar yeri gələndə öz daxili aləmlərində tüğyan edən hiss-həyəcanını nəzmə çevirib yaddaşlara ötürmüşdür. Bunlar şairlikdən aşıqlıq mərtəbəsinədək yer alan qadınlarımızdır. Unudulmaz yazıçımız Ə.Cəfərzadənin dəyərli fikirləri yada düşür: “Xalqımız qadın – ana adı ilə bağlı gözəl şeir inciləri düzən onlarla qadın aşıq və şairlər yetirmişdir. Hər şeydən artıq diqqəti cəlb edən də elə burasıdır ki, məhz Azərbaycanda, (bir zamanlar – K.) qadınlığın heç bir bəşəri hüququ olmadığı, feodalizm və dini əsarətin hökm sürdüyü bir ölkədə, vaxtilə, başqa məmləkətlərə nisbətən daha çox qadın aşıq və şair yetişmişdir” [1, s.178].

Azərbaycan aşıq ədəbiyyatı tarixində aşıq və aşıq üslubunda yazıb-yaradan şairə qadınlar mə-lumdur. Bu qadınların bəziləri və onların yaradıcılığı ilə tanış olaq.

Ağabəyim ağa Ağabacı. Azərbaycanda və farsca yazıb-yaradan bu şairə qadının el ədəbiyyatına müraciəti əgər çox olmasa idi, onun bir bəndlilik bayatısı böyük bir yaradıcılığa dəyərdi. Bircə bəndlilik bayatısı ilə sanki nakam torpağımız Qarabağa himn yazmışdır Ağabəyim

ağa Ağabacı. Qarabağla bağlı yazılmış çox əsərlərin əvvəlində bəzən epiqraf kimi verilmiş, bəzən də əsərin tam şəkildə ideyasını təşkil etmişdir bu bayatı. Çox vaxt da Qarabağ həsrəti ilə yaşayan insanların dağ boyda kədərini bütünlüklə ifadə etmək üçün ən gözəl nümunə olmuşdur bu bayatı. Bəlkə də bir kitab həcmində yazılmış çox əsərə dəyər bu örnək:

Mən aşığam qara bağ,
Qara salxım, qara bağ.
Tehran cənnətə dönsə,
Yaddan çıxırmı Qarabağ [1, 21].

Özü aşıq olmasa da Vətən həsrəti onu bu bayatısı ilə aşıq etdi. Həsrətdən doğan bu bayatı Ağabəyim ağanın daxilində bir aşıq-aşıq olduğunu sübut edir. Ağabəyim ağa haqqında maraqlı fikir müəllifi olan prof. A.Nəbiyev yazır ki: “Qadın aşıqların bizə gəlib çıxan ilk nümayəndələrindən biri də Ağabəyim ağa idi. O, Şuşada dünyaya göz açmışdı. Qarabağ xanı İbrahim xanın qızıdır. Tehrana Fətəli xana ərə verilmiş, ilk baxışda təmtəraqlı bir həyat sürmüşdür. Lakin Ağabəyim ağa daim qürbət dərdi çəkmiş, heç vaxt Qarabağı yaddan çıxarmamışdır. Müxtəlif illərdə “Ağabəyim” təxəllüsü ilə bayatılar, qoşmalar yazmış, onların bəzi nümunələrini vətənə də göndərə bilmişdi. Onun bayatılarının muğam üstündə oxunması bütün Azərbaycanda dillər əzbəri olmuşdur...” [3, s.216].

Ağabəyim ağa ömrünün sonunandək vətən həsrətinin ağrısını şairə qəlbində daşımışdır. Yanıqlı vətən həsrəti yaşamış bu qadının içindəki yangı geninin ona “hədiyyəsidir”. Çünki elə Ağabəyim ağanın bacısı Gövhər ağa da fars də Azərbaycan dillərində ərəz vəznində şeirlər yazsa da onun xalq üslubunda qoşma və gəraylıları da vardır. Realist üslubda, aşıq tərzində şeirlər yazmağa daha çox üstünlük verən Gövhər ağanın “Şirvanlı Gövhər” şeiri də xalq üslubundan örnəkdir. Şeirdə Gövhər ağa sevgidən, eşqdən ah-nalə çəkən aşıqın hissələrini tərənnüm edir. Bununla yanaşı, Şamaxı şairəsi Pərnaz kimi Gövhər ağa da Şamaxıda baş verən zəlzələdən ürək ağrısı ilə şeirlərində bəhs edir. Zəlzələdən virana dönmüş şəhərin halı Gövhər ağanın sinəsinə dağ çəkir və bu təsirdən doğan hiss-həyəcanı daha təsirli ifadə etmək xüsusiyyətinə malik olan qoşma və gəraylılara müraciət edir. Elə “Şirvanlı Gövhər” adı ilə yazdığı şeirdə zəlzələnin vurduğu zərbələrin acısını təsirli misralarla ifadə etməyə müvəffəq olmuşdur. Ağı xarakterli bu gəraylıda Gövhər ağa ah-nalənin ərşə dayandığını belə ifadə edir:

Ərşə dayanıbdı ahım,
Yandım, a bədbəxt bacılar.
Zəlzələ gör bir neylədi?!
Öldüm, a bədbəxt bacılar.

Gövhər deyər, talan oldu,
Yandı Şirvan, viran oldu.
Anam halı yaman oldu,
Soldu, a bədbəxt bacılar [1,s.56].

XIX əsrdə və sonrakı dövərdə qadın hüquqsuzluğunun ərşə dayandığı bir vaxtda el şairlərinin yaradıcılığının əsas mövzusu qadın hüquqsuzluğu oldu. Demək olar ki, o dövürə məxsus ədəbi nümunələrdə qadın hüquqsuzluğu qəlbi xalq ruhu ilə döyünən insanları narahat edən məsələ kimi diqqəti cəlb edir. Bu baxımdan biz Gövhər ağa və onun müasirləri olan şairlərin əsərlərində sözü gedən məsələni müşahidə edirik. Elə gəraylılarının birində də Gövhər ağa zorla

ərə verilən qızların ağrı-acısını, ər evindəki qara gününü xalq ruhuna uyğun ifadə edir. İfadə etdiyi şeirin ideyasının əsasında xalqın yaratdığı:

Qız idim, sultan idim,
Nişanlandım, xan oldum.
Ərə getdim, qul oldum,
Ayaqlara çul oldum – bayatısı dayanır.

Şairə bu şeirdə, çox güman ki, öz həyatının da çətinliyini nəzərdə tutur:

Bacım Xavər, mən yazığam,
Heç soruşma əhvalımı.
Zornan ərə verən gündə
Kəsdilər qeylü-qalımı.
Günüm keçir gündən acı,
Qara geydim, yazıq bacı.
Qaynanam baxır qıyqacı,
Tökür dəymişü-kalımı.
Gövhərəm, kimsənəm yoxdu,
Dərim sinəmdə çox-çoxdu.
Günüm gözlərimə oxdu,
Ərim lap Tarı zalımı.... [1,s.57].

Gövhər ağanın şeirlərinin birindən məlum olduğu kimi, o bir çox aşiq qadınlarla yazışmış, məktublaşmış, şeir vasitəsilə deyişmişdir. Aşiq Əsmər adlı aşığa salam göndərdiyinin bir şeirdə şahidi oluruq:

Bizdən salam olsun aşiq Əsmərə,
Yetişən namənə, ay qurban olum.
Allah səni bədnəzərdən saxlasın,
Olmasın əməyin zay, qurban olum.

Professor A.Nəbiyev Gövhər Şirvaninin XIX əsrdə xalq şeiri üslubunu geniş yayan sənətkarlardan olduğunu söyləyir. Alim şairəni aşiq şeiri şəkillərində yazıb-yaradan yüksək mənəviyyətli qadın kimi də xarakterizə edir. Gövhər xanımın şeirlərində dövrünün tarixi hadisələri ilə bağlı məqamlara da rast gəlmək mümkündür. Bütün bunlar şairəni vətənpərvər, öz vətəninin dərdlərini qəlbinə yara edən şəxsiyyət kimi dəyərləndirməyə imkan verir. Prof. A.Nəbiyev bu barədə yazır: "...Gövhər Şirvani yaradıcılığında Şirvanşahlığın süqutu ilə bağlı tarixi hadisələrə müraciət güclüdür. O, əsərlərində Şirvanın qanlara boyanma tarixini xatırlatdıqca onun keçmiş ağır günlərini dilə gətirir, elə sənətkarlarını öz tarixini unutmamağa çağırırdı:

Zalım fələk, səni görüm yanasan,
Qanlara boyandı daşı Şirvanın.
Duman gəlib Fit dağına bürüdü,
Bəlalər çəkibdi başı Şirvanın" [2, s.104].

Azərbaycanda xalq üslubunda yazıb-yaradan el şairləri, aşıq qadınlar hər dövrdə olmuşdur. XIX əsrin birinci yarısındakı aşıq şeirinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan Aşıq Pərinin həyatı və yaradıcılığı haqqında məlumat verən mənbələr, şairənin XIX əsrin əvvəllərində Araz kənarındakı kəndlərin birində yaşadığı və sonralar Şuşaya gəldiyini qeyd edilir. Adolf Berjenin göstərdiyinə görə Aşıq Pəri 1829-cu ildə 18 yaşında imiş. Buna əsasən şairənin təxminən 1810-1811-ci illərdə doğulduğunu güman etmək olar. Eyni zamanda bütün mənbələr onun çox gənc ikən vəfat etdiyini göstərirlər [1, s.37].

Elmi ədəbiyyatda Aşıq Pəri yaradıcılığından çox az nümunə qaldığını deyirlər. Yaradıcılığına aid olan şeir nümunələrinin əksəriyyəti itib-batmışdır. Aşıq Pərinin şeirləri hələ 19-cu əsrin ortalarında ədəbiyyatçıların diqqətini cəlb etmişdi. Odur ki, 1856-cı ildən başlayaraq demək olar ki, bütün təzkirə və ədəbiyyat müntəxabatlarında şairənin şeirlərindən nümunələr verilmişdir [1, s.38].

Aşıq Pərinin əldə olan şeirləri onun şəxsiyyəti haqda müəyyən fikirlər söyləməyə imkan verir. Dövrünün müasirlərindən olan Tüfeyli ləqəbli şairlə deyişməsi də şairənin xarakteri, təbiəti haqda fikir formalaşdırmaqda çox əhəmiyyətlidir. Belə ki, hər işdə, özünün dediyi kimi, mərdimərdana olan şairə özündə olan qabiliyyətə, istedadına görə dərs aldığı müəlliminə borclu olduğunu söyləyir:

Pərizadə əl götürməz canından,
Dərsin alıb sahibkamal yanından.
Küllü-işin mərifətin kanından,
Bəzm içində mən fəğana gəlmişəm [1, s39].

Cəfərquluxan Nəvaya yazdığı şeirində Pəri özünün açıq sözlü olduğunu bir daha sübut edir. Cəfərquluxanı bəzi vərdislərinə görə tənqid edən Pəri İslami görüşlərin müdafiəçisi kimi də çıxış edir. “Unutmayıb müsəlmanlıq şərtini, Matəm tutub bir insafa gələsən”; “Aralığa düşüb Məhərrəm ayı, Layiq deyil onda deyib-güləsən” kimi misralarda şairə-qadın həm də İslamın tələblərindən uzaq gəzməyi ar bilir.

Ümumiyyətlə, dövrünün müasirlərinə - Məhəmməd bəy Aşıqə, şair Mirzə Həsən Mirzaya yazdığı qoşmalarında öz aşıqlıq, şairlik qüdrətinin Haqdan gəldiyini söyləyirdi. Yeri gələndə, aşıqlıq qabiliyyətini “bayraq edib”özünü daha qüdrətli sayanlara “meydan oxuyurdu”. Lakin nə qədər qüdrət, hikmət sahibi olsa da, Pəri ustad əməyini də tez-tez xatırlayır, əsl şair, aşıq, mütəxəssis olmaq üçün yaxşı ustaddan dərs aslmağın vacid olduğunu söyləyir:

Şayistədir, ey mürşüdi-kamilim,
Dostlar arasında etibar ola.
Şair olan ustadından dərs ala,
Ziddü-cinsü rədifdə pərkar ola [1, s.49].

Aşıq Pəri bir gəraylısında da könül dünyasında baş verən “zəlzələdən” söhbət açır. Yar həsrətindən, biganəliyindən könül dünyası al qana qər q olan Pəri belə söyləyir:

Zalış Şəcər, dad əlindən
Sən ha nahaq qan eylədin!
Zülmilə könlüm şəhrini
Gör necə viran eylədin!

Necə qıydın gülzarına,
Pünhan keçən iqrarına.
Saldın qollar kənarına
Dörd yanın al- qan eylədin! [2, s.221].

Yaratdığı qüymətli və oxunaqlı nümunələrə görə Aşıq Pəri onunla eyni vaxtda yaşayan görkəmli adamların diqqət mərkəzində olmuşdur. O insanlar: Cəfərqulu xan Nəva, Mirzə Həsən Mirzə, Mirzəcan Mədədov Aşıq Pəriyə böyük diqqət göstərmişlər. Elə bunlara görə ona həmişə həmin insanlar məktublar göndərirdilər. Aşıq Pəri isə onların məktubuna öz dəsti-xəttinə uyğun səmimi şeirləri ilə cavab verirdi. Məhəmməd bəy Aşıqə yazdığı “Sevdiyim” adlı şeiri, Cəfərqulu xan Nəvaya yazdığı “Dilə sən”, Mirzə Həsənə yazdığı “Sənin” adlı şeirləri ilə Pəri öz səmimi duyğularını peşəkarcasına və dostluq çərçivəsində ifadə edir. Çox dəyər verdiyi Mirzəcanın ölümünə sarsılan Pəri üçün dostluq çırağı əbədi yanar çıraqdır. Onu söndürən yalnız Tanrı ola bilər. Dostu Mirzəcanın dünyaya vida etməsi həmin vaxt Pərinin qəlb sarsıntılarının əsas səbəbinə çevrilir. “Neylədin” adlı şeirində Pəri deyir ki:

Dünya, sənin etibarın yox imiş,
Bir xəbər ver, Mirzəcanı neylədin?!
Neçə bəylər ilə, neçə xan ilə,
Göftarı xoş, əhli-canı neylədin?!

Neçə şəhər üstə cəng edib savaş,
Cari olub sel yerinə qanlı yaş.
Fələk, etdin taci-təxtini taraş,
Nökər, naib, xanimanı neylədin?!

O fələkdi, düyün yeri dağlayan,
Əzəli şad olub, sonra ağlayan,
Sınəsində şeiri, kitab bağlayan,
Sahibi-huş, göhərkanı neylədin?! [2, s.223].

Aşıq Pəri öz dəyərli yaradıcılıq örnəkləri ilə Azərbaycan aşıq yaradıcılığına böyük töhfələr bəxş etmiş sənətkardır. O öz dövründə bu müqəddəs yolla getmək istəyən neçə qadına dəstək olmuşdur.

Aşıq yaradıcılığına aid şeirlər yazan və aşıqlıq sənəti ilə maraqlanan, bu sahədə fəaliyyət göstərən qadınlar az deyil. Müxtəlif mənbələrdə müxtəlif aşıq mühitləri və orada fəaliyyət göstərən qadın-aşıqlar barədə müəyyən məlumatlar verilmişdir.

Keçmişlərdə Şirvan aşıq sənəti kimi adlanan bu mühir sonrakı dövrlərdə məktəb səviyyəsində inkişaf etdi. Bu sahədə şirvanlı aşıqların rolu böyük oldu. Qadınlar da bu yolda öz fəaliyyətini əsirgəmədilər. Onlardan biri Püstə Şikar qızı idi.

Püstə Şikar qızın Şirvan ərazisində yaşamış xalq ədəbiyyatı üslubunda yazıb-yaradan şairələrdən olub. Şairənin taleyi üzünə gülmədiyindən, həyatı olduqca çətin keçdiyindən o, şeirlərində də bu hüznü nümayiş etdirir. İnsanın daxili həyəcanını, duyğularını, sevincini ifadə edən bayatılar çox vaxt ağır-acını, dərd-qəmi daha təsirli və real boyalarla ifadə etmək xüsusiyyətinə malikdirlər. Qəm-kədər ağırlıqlı bayatılar insanların ağrılarını, dövrədən, zəmanədən, həkim dairələrdən şikayətini daha fəal şəkildə əks etdirir. Elə buna görə də bir çox şairlər, söz ustaları öz gileylərini məhz xalqın iç dünyasının rəngarəngliyini daha parlaq şəkildə ifadə etmək

qabiliyyətinə malik olan bu janra – bayatı janrına hər zamanda müraciət etmişlər. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, qadın şairələrimiz bu janrın istifadəsində daha aktiv mövqedə dayanırlar. Bu baxımdan, Püstə Şikar qızı da bayatı janrını sevmişdir. Onun əldə olan yaradıcılıq nümunələri içərisində bayatı janrında olan şeirləri daha çox diqqət çəkməkdədir. Şairə xanım, əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, olduqca ağır tale yaşamışdır. Ona görə də yazdığı bayatılarında taleyin ona vurduğu amansız zərbələrin acısı öz ifadəsini tapmışdır.

Əzizinəm, öz ərkim,
 Öz ahım var, öz ərkim.
 Balam ölür, iz qalmır,
 Mən dözüürəm, dözər kim? [1, s.131].

Püstənin yaşadığı ağır talenin bir hissəsi onun ailə həyatı ilə də əlaqəlidir. Belə ki, 13 yaşında zorla ərə verilən Püstə dörd övlad anası olmağına baxmayaraq, övladlarının üçü ölmüşdür. Sonuncu övladı isə müharibənin “sayəsində” şikəst olmuşdur. Püstənin 13 yaşında zorla ərə verilməsini o, növbəti bayatısında belə ifadə edir:

Ömrümdən acı illər,
 Tora düşdü könüllər.
 On üç yaşında gəldim,
 Ər evinə, ay ellər... [1, s.132].

Bir bayatısında şairə xanım öz elini, obasını da xatırlayır. Çox sevdiyi elində də doğru-düzgün gün görmədiyini, dərd-qəmin ondan uzaq gəzmədiyini belə vurğulayır:

Ata elim Təklədi,
 O da məni təklədi.
 Baxtım ayaq açmadı,
 Uşaqtək iməklədi [1, s.132].

Püstənin yaradıcılığından çox az nümunə müasir günümüzdə gəlib çatıb. Tovuz aşıqları içərisində dövrünün tanınmış aşıqları sırasında özünəməxsus yeri olan Dilşad təxəllüslü aşıq-şairə haqqında da bir neçə söz söyləmək yerinə düşər. Şairənin əsl adı Şövkətdir. Yaradıcılığının əsasını qoşmalar təşkil edir. Dilşadın qoşmalarının aşıqlarla deyişmə şəklindədir.

Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan bir neçə il sonra Bakıya gəlmiş, mamalıq texnikumunda oxumuş, quruculuq illərini tərənnüm edən şeirlər yazmışdır [1, s.137]. Şairənin qoşmalarından onun sevgi dolu qəlbinin çırpıntılarını duymamaq olmur. Sevginin, eşqin yaralı qəlbə əvəzsiz məlhəm olduğunu şairə tez-tez öz şeirlərinin əsas mövzusunda çevirir. Bu şeirlər onun həyata, yaşamağa nikbin baxışını da olduqca real boyalarla ifadə etməyə qadirdir. Əsasən də təbiətin cuşa gəldiyi yaz fəslində şair aşıq qəlbi daha çox cuşa gəlir. Aşıq-şair qəlbinin tüğyan etdiyi vaxtda yaranan nümunələrin sayı çoxalır. Elə Dilşad da bu fəslin gözəlliyinin qəlbini eşq oduyla doldurduğundan hisslərini qoşmalara çevirir. Çünki qoşma xalq şeirinin, aşıq şeirinin elə bir şəklidir ki, insan hisslərinin coşğun məqamını ən yüksək səviyyədə məhz qoşmalar ifadə edə bilər. Dilşadın Şair Vəli ilə deyişmələri də qoşma şəklindədir. Bu deyişmələrdə Dilşad özünü aşıqlar bağırını qan edən gözəl adlandırır. Dilşadın nikbin əhvala, xarakterə malik olması digər şeirlərində olduğu kimi Şair Vəli ilə olan bir deyişməsində də özünü göstərir:

Dilşad

Uçar könül quşu, dönər hər yanı,
Yerləri, göyləri, ərşi, səmanı.
Gürcüstan tavarı, Qazax tərlanı,
Aşıqlar bağrını üzmək istərəm.

Aşıq Vəli

Dərdim əyan olsun dərd əhli-yara,
Salmasın aşığı çox ahu-zara.
Xəstələr meyl edər heyvaya, nara,
Könül məhbubilə gəzmək istərəm

Dünyanın gözəlliyindən heç vaxt doymağın mümkün olmadığını söyləyən Dilşadın Şair Vəli ilə bu deyişməsi həyatın hər anının qədrini bilməyi, ondan zövq almağın xoşbəxlik olduğunu ifadə edir. Bütün bu bədi xüsusiyyətləri ilə yanaşı Dilşadın xalq üslubunda qələmə aldığı şeirləri yüksək sənətkarlıq xüsusiyyətləri, rəvan və aydın ifadə tərzinə görə seçilir. Dünyada heç nəyin əbədi olmadığı kimi dərd-sərin də gəldi-gedər olduğunu dərk edən Dilşad qəm, kədərə aludə olmamağa səsləyir. Özünün də dünya boyda dərdi olsa da, kədəri qəlbinin dərinliklərinə ötürür:

Gövhər xəridarı bir qəvvas ola,
Könlüm qəm çəkməkdən sərəfraz ola,
İstəsən dünyada dərdin az ola,
Get, axtar Dilşadtək anlamaz ara [1, s.140].

Azərbaycan aşıq yaradıcılığında qadın aşıqların özünəməxsus yeri və rolu vardır ki, bu da mühit fonunda özünü daha qabarıq şəkildə göstərməkdədir. Aşıq mühitlərində müxtəlif dövrlərdə qadın aşıqlar öz zəngin yaradıcılıqları ilə böyük töhfələr vermişlər. Hər mühitin özünə aid dərin hisslərlə yaşayıb-yaradan qadın aşıqları həyatları boyu yaşadıklarını şeir dili ilə əbədiləşdirərək günümüzdə qədər ötürmüşlər. Bunlar həm xalq şeiri şəkillərində yazan el şairi olan qadınlar, həm də türk-oğuz musiqi aləti olan saz vasitəsilə poetik hissləri ifadə edən qadınlar idi.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycanın aşıq və şair qadınları / Toplayıb tərtib edəni: Əzizə Cəfərzadə. Bakı: Gənclik, 1974, 186 s.
2. Azərbaycan aşıqları və el şairləri / Toplayıb tərtib edəni: Əhliman Axundov. Bakı: Elm, 1983, 376 s.
3. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. II hissə. Bakı: Elm, 2006, 648 s.

**Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
peaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
e-mail: coral_island@rambler.ru*

Konul Ismayilova

Traditions and styles of the distinguished women in ashug environments

Ashug creativity is one of the most active parts of oral folk art. Ashug creativity conceals priceless aesthetic beauty and unique, inimitable originality of literature and culture of the Azerbaijani people. There are various well-known representatives of ashug creativity allocated to the environment art in different historical periods. From time to time, with their valuable creativity, they have directed the oral and written literature, wherever they are. Not only men, but also women, who are considered worthy support of society, have stepped on this path with honor. From time to time, the prominent Ashugs were among the female ashugs of our people. The article provides information on some of them and presents a number of examples of their creativity and involved in the analysis.

Keywords: *Woman, ashug, saz, creativity, oral, literature, people*

Кёнуль Исмаилова

Женщины в ашугской среде, отличающиеся своими традициями и стилями

Ашугское творчество - один из самых активно развивающихся разделов устного народного творчества. Ашугское творчество таит в себе бесценную эстетическую красоту и уникальное, неповторимое своеобразие литературы и культуры азербайджанского народа. Отличающееся по средам ашугское творчество на разных исторических этапах имело своих известных представителей. Своим ценным творчеством они временами направляли устную и письменную литературу. Вклад в ашугское творчество вносили не только ашуги-мужчины, но и женщины, являющиеся изящной опорой общества. Время от времени среди женщин-ашугов нашего народа появлялись выдающиеся ашуги. В статье изложены сведения о некоторых из них, представлены и проанализированы ряд образцов, относящиеся к их творчеству.

Ключевые слова: *Женщина, ашуг, saz, творчество, устное, литература, народ.*

(Akademik Muxtar İmanov tərəfindən təqdim edilmişdir)

Daxilolma: İlk variant 17.01.2020

Son variant 19.03.2020